

עדינה כוכבא

המחתרת החלוצית בהולנד בימי הכיבוש הנאצי

(במלאת 10 שנים לגפילתו של יום הסטרחהיל)

מעשי הנישול והטרור הנאציים נגד היהודים היו לזרא בעיני ההולנדים בייחוד בעיני תנועת הפועלים, על גווניה השונים, אשר קיימה קשרי סולידריות עם הפועל היהודי מכבר. כאשר נערך בהולנד בשנת 1941 הנסיון הראשון של גירוש יהודים המוני, פרצה באופן ספונטני בערים הגדולות שביתה כללית. השביתה דוכאה, אמנם, במהרה ע"י הטנקים וע"י איום במעשי תגמול, וההולנדים נכנעו בחירוק שיניים. אך מי לא יזכור את הימים האלה, כשמעשה נפלא זה הרחיק את היהודים מן היאוש וחיוק בהם את ההרגשה, שנשאר להם בעלי ברית נאמנים?

שנה אחרי זה, בקיץ 1942, הוזמנו יהודים רבים לגיסטאפו לקבל „הוראות לעבודה“, כלומר צוֹת־תנועה, שפירושו גירוש... שהות של לילה אחד בלבד היתה בין קבלת ההזמנות למועד ההתייצבות במשרדי הגיסטאפו. הוחמצה הזדמנות אחרונה לארגן התנגדות של ממש בין תושבי הרובע היהודי באמסטרדם. היתה אמנם מחשבה כזאת בקרב חוגים שמאליים, יהודיים לנוצריים, אך נתברר ששום צד לא היה מוכן לכך, למרות ידיעות שהגיעו מארצות אחרות, על שואת הישובים היהודיים שם, ולא קמו ארגון והנהגה מקרב היהודים! „ועד היהודים“ — היוֹדנראט — היה למכשיר בידי הגרמנים וסייע להם בהכנת הרשימות של הנידונים לגירוש. כך הלכו היהודים הראשונים, משפחות שלמות, וקנים וטף, ל„כיוון בלתי ידוע“ — ולא חזרו עוד לעולם...

כל אשר לא היה בין הקרבנות הראשונים, קיבל אמנם שהות־מה לחשוב על הצלתו. היו אשר חיפשו מקלט בהולנד עצמה, והיו אשר חצו את הגבול. גדולה היתה הערבוביה, וכל אחד חשב רק על עצמו ומי שלא מצא כל עזרה, הלך לאבדן.

שיגה היה מצבה של תנועת „החלוץ“ בהולנד. היתה זו תנועה קטנה, כ־400 חברים מתנועות נוער שונות. אך מעל להבדלים הרעיוניים והתנועתיים עמד „החלוץ“ כארגון מקשר, וכל חבר הרגיש עצמו קשור אליו באופן אישי. התברר אחר־כך, כמה חשוב היה הדבר, וכי רק הודות לעובדה זו הצליחו החברים המרכזיים לקיים עד לסוף את התנועה ולמנוע בריחה אישית והפרת משמעת תנועתית.

אחריות כבדה היתה מוטלת על הנהגת „החלוץ“, במשך שנות המלחמה. כל הנסיגות להגירה מאורגנת לא הצליחו, ובכל חריפותה עמדה השאלה, כיצד להציל את החברים מהשמדה. היו רגעים, בהם חשבנו, שמחובתנו ללכת עם המוני היהודים לאשר ילכו, ואם גם ידענו שהתועלת שנביא בזה תהיה אולי אפסית, לא ראינו דרך אחרת אלא להכין את החברים באופן נפשי לקראת זה. הכינונו ילקוטים, צידה לדרך וציוד מינימלי לכל אחד, לעזרה ראשונה, ורק אחרי שידענו בביטחון, שיש לנו דרך להצלה, גילינו זאת לחברים. כיצד בא המפנה? — ההכשרה בהולנד היתה בעיקר הכשרה בודדת. החברים למדו חקלאות אצל האיכרים וגם התגוררו בבתיהם. רק לעליית הנוער היו מספר חוות, בכל אחת מהן כ־45 חברים. את ריכוז ההכשרה הגדול, שהיה קיים בחוות־הלימוד על

אדמת־ייבוש, חיסלו הגרמנים כבר ב־1941. תודות לעובדה שרוב החלוצים לא היו מרוכזים בערים, נשארה לנו שהות לחשוב על הצלה; אך בכוחות עצמנו — בלי עזרת ההולנדים — לא היינו מצליחים בזה. והנה קרה נס. לא רחוק מבית עליית־הנוער בלוסברכט, כפר יפה בסרובינג אוטרכט, היה קיים בית־ספר מתקדם. בכפר היתה משפחה יהודית יחידה, ולה קשרים עם המורים באותו בית־ספר. בביתם נפגש יופ ווסטרול עם כמה מדריכים מבין עליית־הנוער. והפגישה הזאת היתה גורלית.

יופ חיפש זה מכבר מטרה חיובית במלחמתו נגד הגרמנים. מעשי חבלה ואי־ציות לא סיפקו את אפיו הפעיל. מרדן היה מתמיד, ולא פעם ישב בבית הסוהר בעד עבירות על חוקים ריאקציוניים. מחנך ואידיאליסט, בעל טמפרמנט זוריו תנועה — כך ראינוהו במחיצתנו. מי ישכח את הבלורית הבלונדית, את העיניים הכחולות ואת מצחו הגבוה? מהרגע הראשון התקשר אתנו בקשרי ידידות, אשר לא היה בהם שמץ של רחמנות. יופ וחבריו, גם הם רובם מחנכים הופתעו למצוא בין היהודים אנשים צעירים, אשר רעיון גדול מדריך אותם — תקוה לעתיד אחר בארץ חפשית. גם הם חלמו חלום של שחרור מעול משעבדיהם, אבל ידוע ידעו, שהגשמתו נעוצה הרחק באופק של סוף המלחמה.

בין המדריכים באותו בית של עליית־הנוער היו גם חברי מרכז „החלוצ” בהולנד. שושו סימון פעל גם במרכזי ההכשרה של חברים בוגרים ובצד הדאגה לילדים לא שכח אף לרגע את החלוצים אשר היו מפוזרים בכל הארץ. דיירי התווה קיבלו צר־פינוי בהתחלת אוגוסט 1942. עד למועד הפינוי נותרו מספר ימים. כאשר יופ וחבריו שמעו על הגזירה, החליטו פה אחד להציל את כל החברים הנמצאים בחווה. בקדתנות תוכננו וגויסו כספים. החל החיפוש אחר משפחות אשר תהיינה מוכנות לקבל ולהסתיר את החברים. הכול נעשה בסודיות גמורה, אפילו החברים בבית עליית־הנוער עצמו לא ידעו דבר, ורק בערב האחרון, לפני העברת הראשונים למקומות סתר, גילו להם המבריחים את תכנית ההצלה. באספה הכללית נמסרה לנערים ולנערות המשימה להיעלם מהחיים הצבוריים, להינתק מקרובים ומידידים, ולחכות עד ליום השחרור. „להתראות בארץ” סיים המדריך.

לא הוא ואף לא אחד מאתנו לא ידעו ולא ניחשו, כי חלק מהחברים יגיע למטרה כבר בעצם ימי המלחמה, ואילו חלק אחר יפול בדרך בידי האויב. רבים היו המכשולים. אעפ״י שהתכנית הראשונה הצליחה ובמשך 5 ימים פונה בית עליית־הנוער מתושביו, הרי עד מהרה הוברר, כי לא זמן רב נוכל להשאיר בהולנד. הארץ קטנה היא. המצב בה הלך ורע, וסכנת הריגול והלשנה ריחפה על ראש החברים. שושו הציע על כן לחפש דרכים לחוץ לארץ. תחילה לא הסכים יופ; הוא רצה להחזיק בנו בהולנד, לשמור אותנו ליום שחרור, העתיד לבוא. אך ידוע ידע להקשיב גם לאחרים. להבין השקפות אחרות. שושו שיכנע אותו, ומהרגע הזה הושיט את ידו לעזרה פעילה. כאשר שושו נתפס ונפל, המשיך יופ, יחד עם חברים אחרים, בעבודתו. כמו ידיו העביר חברים מעבר לגבולות. הגיע עד לגבול ספרד, ושם נפרד מקבוצת חברים פרידה אחרונה בלתי נשכחת. זמן קצר אחרי־כך נתפס גם יופ עם אשתו ויל, ושניהם היעברו למחנה־ריכוז בדרומה של הולנד, והוצא

שם להורג ב־11 באוגוסט 1944. עד ליומו האחרון המשיך בקשרו עם חבריו למחתרת, השמיע נאומים במחנה, ולא נכנע גם לעינויים הקשים ביותר. ונמצאו ממשיכים במפעלים של יופ ושל שושו, מחברינו אנו ומהולנדים גם יחד. רבים נפלו. אחדים גם חזרו והם בעלי מוס ובריאותם נהרסה כליל. אך חלק גדול מחברי „החלוץ“ בהולנד הגיע למטרה. אחוז הניצולים מכין שורות החלוצים הוא גבוה לאין ערוך מאשר מבין יהודי הולנד בכלל. תודות ליופ ווסטרול ולחברים הולנדיים אחרים, העיזו חברינו להמשיך במאבקם. ידוע לנו מאחד המכתבים האחרונים של שושו, שיופ חשב באופן רציני על הצטרפותו למחנה, על עלייתו ארצה. שושו הצעיר הזהיר אותו מפני צעד מכריע זה. למרות שמחתו על קבלת האדם היקר לשורותינו, אין אנחנו יודעים, אם אמנם היה יופ מבצע תכניתו הלכה למעשה ועולה ארצה; כמה מחבריו עשו זאת, וחזרו. אך עד היום קיימים קשרי ידידות בין יוצאי „החלוץ“ בהולנד ובין החברים ההולנדיים. ובמלואת עשר שנים לנפילתו של יופ ווסטרול, הידיד והמורה, נעלה נא מחדש את זכרו ואת זכר מעשיו להצלת בני עם אחר. טוב לנו שבעולם מלא איבה ומתיחות, מתחת לענן הכבד של חשדנות, ישנם גם גילויים של אהות-עמים אמיתית.

(ידיעות „בית לוחמי הגיטאות“ תשי״ד)

יופ ווסטרול, הידיד

מחנך ומשורר הולנדי, לא יהודי, שמסר נפשו על הצלת נוצר יהודי בימי האימים בהולאנד. הוצא להורג בעתן זה יחד עם אשתו ויל — על ידי הגרמנים ביום כ״ב אב תשי״ד (11 באבגוסט, 1944).

על שמו ניסע יער בהרי מנשה, בקיבוץ גלעד, ע״י אירגון יוצאי הולנד בישראל וביום השנה העשירי למותו בילו שם מצבה לזכרו.

אברהם שלונסקי

לְזַכֵּר — וְלֹא לְשַׁכַּח!

דְּבַר לֹא לְשַׁכַּח — עַד דּוֹר עֲשָׂרִי,
 עַד שֶׁף עֲלֵבוֹתַי, עַד כָּלֵם, עַד כְּלֵהֵם,
 עַדִּי וְכֹלֹ כֵּל שְׁבִטֵי מוֹסְרִי. — — —
 קוֹנָם אִם לְרִיק יַעֲבֹר לַיִל הַזֶּעֶם,
 קוֹנָם אִם לְבִקֵּר אֶחָזֵר לְסוּרִי
 וּמֵאוּם לֹא אֶלְמֹד בָּם הַפְּעֵם.

עַל דַּעַת עֵינֵי שָׂרְאוֹ אֶת הַשְּׂכּוֹל
 וְעַמְסוֹ וְעֻקוֹת עַל לְבֵי הַשְּׁחוּחַ,
 עַל דַּעַת רַחֲמֵי שְׁהוּרֹנֵי לְמַחֵל,
 עַד בָּאוּ יָמִים שְׂאֵימוֹ מְלֻסְלַת, —
 בְּדַרְתֵּי הַנֶּדֶר: לְזַכֵּר אֶת הַפֶּל,
 לְזַכֵּר — וְדְבַר לֹא לְשַׁכַּח.